ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Муборак тумани

2024 йил 27 март

Косон туманлараро иқтисодий судининг раиси, судья Д.С.Шарипов раислигида, судья ёрдамчиси Р.Зиядуллаевнинг котиблигида, Муборак туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва шаҳсий томорқа ер эгалари Кенгаши даъвогар SADOQAT фермер ҳўжалиги манфаатини ҡўзлаб, жавобгар "SHODLIK PAXTA DON KLASTERI" масъулияти чекланган жамиятидан 89 596 055 сўм асосий қарз ва 43 000 000 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво ариза бўйича ишни даъвогар вакили Ж.Норқулов (фермер ҳўжалиги раҳбари) ва жавобгар вакили Д.Эшонқулов (29.02.2024 йилдаги №03-сонли ишончномага асосан) лар иштирокида, жиноят ишлари бўйича Муборак туман суди биносида, бўлиб ўтган очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

Муборак туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва шаҳсий томорқа ер эгалари Кенгаши даъвогар SADOQAT фермер ҳўжалиги манфаатини кўзлаб, судга даъво ариза билан мурожаат этиб, жавобгар "SHODLIK PAXTA DON KLASTERI" масъулияти чекланган жамиятидан 89 596 055 сўм асосий қарз ва 43 000 000 сўм пеня ундиришни сўраган.

Бугунги суд мажлисининг ўтказилиш вақти ва жойи тўғрисида Кенгаш қонунда белгиланган тартибда хабардор қилинган бўлсада, унинг вакили иштирок этмади.

Бундай холда, суд ишни Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 128, 129, 170, 172-моддаларига асосан суд мажлисини Кенгаш вакилининг иштирокисиз кўриб чикишни лозим деб хисоблайди.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили даъво аризаси бўйича тушунтиришлар бериб, даъво аризани қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакили даъво аризаси бўйича тушунтиришлар бериб, даъво аризага эътироз билдириб, мазкур махсулотларни берганлигини бу ҳақда юк хати ва бошқа ҳужжатлар борлигини билдириб даъво аризани рад этишни сўради.

Суд, ишдаги мавжуд хужжатларини ўрганиб, тарафларнинг тушунтиришларини тинглаб ва куйидаги асосларга кўра даъвони каноатлантиришни рад этишни хамда ишни кўриш билан боғлик суд харажатларини даъвогар зиммасида колдиришни лозим топади.

Ишдаги мавжуд хужжатлардан кўринишича, тарафлар ўртасида 05.09.2022 йил 15-сонли Ғаллачилик кластери билан фермер хўжалиги ўртасида бошокли дон харид килиш бўйича фьючерс шартнома тузилган.

Мазкур шартноманинг 1.1-бандига асосан, Хўжалик Тайёрловчи 2023 йил хосилидан 60 гектар ер майдонидан давлат стандарт бўйича шартноманинг 1.2 ва 1.3-бандларига кўрсатилган маҳсулотни топшириш мажбуриятини Тайёрловчи эса Хўжаликни ушбу шартномада белгиланган тартибда бошокли дон уруғлиги билан таъминлаш етиштирилган маҳсулотни қабул қилиб олиш ва унинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Шартноманинг 3.4-бандига асосан Тайёрловчи томонидан Хўжаликдан харид килинадиган бошокли дон учун якуний хисоб-китоблар хосил йилининг 1 сентябрига кадар тўлик амалга оширилиши кўрсатилган.

Иш хужжатларида мазкур шартномага асосан 27.06.2023 йилдаги 1-сонли 603 855 681,02 сўмлик хисоб фактуралар тасдикланган.

Даъвогарнинг хисоб-китобига кўра даъвогар 2023 йил ғалла хисоб-китобидан тўлашдан қолган сумма бўйича 89 596 055 сўм ноқонуний ушлаб қилинган. Бирок фермер хўжалик пахта кунжараси олмаганлигини, ғалла даромадидан ноқонуний сақлаб турилганлигини билдирган.

Даъвогар томонидан жавобгарга бир неча бор талабнома ва алоқа хатлари юборилган булсада, жавобгар томонидан ушбу хатлари оқибатсиз қолдирилган.

Шунга кўра, даъвогар юқоридаги талаб билан судга даъво ариза билан мурожаат қилган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 8, 234-моддаларига кўра, мажбурият - фуқаролик ҳуқуқий муносабати бўлиб, унга асосан бир шахс (қарздор) бошқа шахс (кредитор) фойдасига муайян ҳаракатни амалга оширишга, чунончи: молмулкни топшириш, ишни бажариш, ҳизматлар кўрсатиш, пул тўлаш ва ҳоказо ёки муайян ҳаракатдан ўзини сақлашга мажбур бўлади, кредитор эса - қарздордан ўзининг мажбуриятларини бажаришни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлади.

Мазкур холатда тарафларнинг мажбуриятлари шартномадан келиб чиққан. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 465-моддасига кўра, контрактация шартномасига мувофик кишлок хўжалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хўжалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга -тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг хакини шартлашилган муддатда муайян бахода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олиши кайд этилган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 236-моддасида мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг 237-моддасига кўра, мажбуриятларни бажаришдан бир томонлама бош тортишга йўл кўйилмайди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Хўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўтрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 163-сонли қарорининг 12-бандига кўра, ФКнинг 333-моддасига асосан, агар конун ҳужжатларида ёки шартномада бошқа тартиб назарда тутилган бўлмаса, қарздор айби бўлган такдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун жавоб беради.

Даъвогарнинг даъво талабларини куйидагиларга асосан қаноатлантиришни рад этишни лозим топади.

Даъвогар даъво талабидаги 89 596 055 сўмлик пахта кунжараси олмаганлигини билдириб, мазкур маблағни ноконуний ушбу қолганлигини кўрсатиб ўтилган. Бирок судда аниқланган холатлар бўйича SADOQAT фермер хўжалиги 17.11.2023 йилда №24-сонли ишончнома билан 17 230 кг "Кунжара" махсулотини олиш учун берилган. Шунга кўра, 17.11.2023 йилдаги юк хати билан 17 230 кг "Кунжара" махсулотини 5200 сўмдан қабул қилиб олинган.

Даъвогар вакили томонидан судда мазкур ишончнома ва юк хатида ўзининг имзоси ва мухри эканлигиги ўзи қўйиб берганлигини бироқ унга хеч нима ёзилмаганлигини билдирган бўлсада, мазкур холатлар ушбу махсулотни олмаганлигини тасдикловчи хужжатлар мавжуд эмас.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68-моддасига кура, Ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган далилларни ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдида, агар ушбу Кодексда бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, суд мажлиси бошлангунига қадар ёки суд белгилаган муддат доирасида очиб бериши лозим.

Ишда иштирок этувчи шахслар фақат ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдиндан таништирилган далилларга асосланишга ҳақли.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 74-моддасига кўра, Суд далилларга ишнинг барча холатларини жамлаб, уларни суд мажлисида қонунга амал қилган холда ҳар томонлама, тўлиқ ва холис кўриб чиқишга асосланган ўз ички ишончи бўйича баҳо беради.

Хар бир далил ишга алоқадорлиги, мақбуллиги ва ишончлилиги нуқтаи назаридан, далилларнинг йиғиндиси эса, етарлилиги нуқтаи назаридан баҳоланиши лозим.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, суд даъвогарнинг даъво аризасидаги асосий қарзни ундириш талабини асоссиз ҳисоблаб уни қаноатлантиршини рад этишни лозим топали.

Бундан ташқари, даъвогар даъво талабида, жавобгардан кечиктирилган кун учун 43 000 000 сум пеня ундиришни сураган.

Тарафлар ўртасида шартноманинг 4.2-бандига кўра, Хўжалик Тайёрловчига тўлов муддати ўтказиб юборилган хар бир кун муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0,4 фоиз микдорида бирок муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортик бўлмаган микдорда пеня тўлайди.

Даъвогарнинг даъво аризасидаги асосий қарзни қаноатлантириш рад этилганлиги, мазкур пеня асосий қарздан келиб чиқиб ҳисобланганлиги сабабли даъво талабининг пеня ундириш қисмини ҳам қаноатлантиришни рад этишни лозим топади.

Узбекистон Республикасининг "Давлат божи тўғрисида"ги Қонуни 9-моддаси биринчи қисми 18-бандига кўра, Ўзбекистон фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва туманлар фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашлари — фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларининг манфаатларини кўзлаб қилинган даъволар юзасидан давлат божини тўлашдан озод қилинган.

Узбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 октябрдаги ПК-3318-сонли Қарорининг 3-бандида фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашлари фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, махаллий давлат хокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шахслари хатти-харакатлари (харакатсизлиги) устидан шикоятлар тақдим этиши, бунда даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмаслиги белгиланган. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг "Давлат божи тўгрисида" ги Қонуни 7-моддасига кўра, давлат божини тўлашдан озод қилинадиган жисмоний ва юридик шахсларнинг қатъий рўйхати ушбу Қонун билан белгиланади.

2020 йил 1 январга қадар қабул қилинган бошқа қонун ҳужжатларида назарда тутилган ва ушбу Қонунда назарда тутилмаган давлат божини тўлашдан озод қилиш ушбу ҳужжатларнинг амал қилиш муддати тугагунига қадар кучда қолади.

Юқорида қайд этилган ҳолатларга ҳамда моддий ва процессуал қонун нормаларининг талабларига асосланиб суд, даъвогарнинг даъво талабларини

қаноатлантиришни рад этишни, иш бўйича давлат божи даъвогарнинг зиммасига юклашни ва унинг давлат божи тўловидан озод эканлигини ва почта харажатини даъвогар томонидан олдиндан тўланганлигини хисобга олишни лозим топади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб ҳамда Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68, 118, 128, 129, 170, 172, 176, 179-180-моддаларини қўллаб, суд

карор килди:

Даъвогарнинг даъвосини каноатлантириш рад килинсин.

Даъвогарнинг давлат божи тўловидан озод эканлиги инобатга олинсин.

Почта харажати даъвогар томонидан тўланганлиги хисобга олинсин.

Мазкур ҳал қилув қарори устидан бир ойлик муддат ичида Косон туманлараро иқтисодий суди орқали Қашқадарё вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига апелляция, қонуний кучга киргач кассация тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Судья Д.С.Шарипов

